

Complexnummer: 517572

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Houtmansplantsoen

Aantal complexonderdelen

5

Monumentnummers van complexonderdelen

517573, 517574, 517575, 517576, 517577

Woonplaats

Gouda

Gemeente

Gouda

Provincie

Zuid-Holland

Locatie van het hoofdoject

Gouda, Houtmanpl. noord.Veerstal

Complexomschrijving

Inleiding

PARK van het type stadspark, genaamd 'Houtmansplantsoen', is vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw in Landschapsstijl aangelegd, als onderdeel van een, slechts ten dele uitgevoerde smalle, stadswandeling op de voormalige stadswallen langs de singels. De aanleg werd mogelijk, nadat in 1829 de stadsmuren voor afbraak waren verkocht. Het park strekte zich uit vanaf het voormalige bastion De Punt in een smalle strook in noordelijke richting tot de Lange Tiendweg. In 1855 werd een kleine strook grond afgestaan aan het Hoogheemraadschap van Rijnland in verband met de bouw van een boezemgemaal (ca. 1938 buiten werking; gesloopt) in de Fluwelen Singel. Een uitbreiding van het park aan de zuidzijde vond plaats, toen burgemeester mr. A.A. van Bergen IJzendoorn na zijn overlijden in 1895 zijn woonhuis met tuin aan het Houtmansplantsoen aan de gemeente legateerde. De ontwerper van de eerste aanleg van het park is (vooralnog) niet bekend. De laat-19de-eeuwse inrichting van het park heeft vermoedelijk plaatsgevonden onder leiding van de stadsarchitect L. Burgersdijk.

De in het park gelegen MUZIEKTENT, het HEKWERK rond kroningslinde, het MONUMENT (1) voor burgemeester A.A. Van Bergen IJzendoorn en het MONUMENT (2) voor de gebroeders De Houtman maken deel uit van het complex en vallen binnen de bescherming van rijkswege. De omgrenzing van het park staat op de bij deze registeromschrijving behorende kaart aangegeven en wordt in de omschrijving van dit onderdeel van het complex nader gespecificeerd.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het binnen de singels van het beschermde stadsgezicht Houtmansplantsoen ligt in het zuidoosten van de stad en wordt aan de oostzijde begrensd door de Fluwelensingel, aan de zuidzijde door de Nieuwe Veerstal en de Punt met de van rijkswege reeds beschermde hoger gelegen stellingmolen, genaamd 't Slot' (Punt 17; monnr. 16919). Het park volgt hier het beloop van de bebouwing van de Punt, waar zich ondermeer restanten van het veertiende eeuwse kasteel 'Ter Goude' bevinden. Aan parkzijde zijn tegen de noordgevel van het complex van de voormalige Volmolen (Punt 11, 13, 15) bovengronds enige fundamenten zichtbaar. Aan de westzijde wordt het park begrensd door de sloot langs de achtererven van de bebouwing aan de Oosthaven en door een sloot langs de Vijverstraat. Een smalle uitloper van het park gaat in noordelijke richting en loopt door langs de achtererven van de Tuinstraat, De Baan en de Geuzenstraat en eindigt aan de noordzijde bij de Lange Tiendweg.

Waardering

Het park is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een typisch 19de-eeuws stadspark dat zich ter plaatse van de voormalige stadswallen langs de singels heeft ontwikkeld.

Het park is van algemeen belang vanwege de tuinhistorische waarde door de herkenbare aanleg in Landschapstijl met bijbehorende karakteristieke beplanting, die typisch is voor de 19de eeuw.

Het oorspronkelijke karakter van het park is in hoofdvorm goed bewaard gebleven. Er bevinden zich diverse monumentale bomen, die uit de 19de eeuw stammen. De verschillende bouwkundige onderdelen zijn gaaf in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Er is duidelijk sprake van ensemblewaarde vanwege de ruimtelijk relatie van de diverse bouwkundige onderdelen met het park, die specifiek passen bij de inrichting van het park.

Het park is stedenbouwkundig belang door de beeldbepalende en kenmerkende situering langs de singel, aan de zuidzijde van de stad, die grenst aan de Hollandsche IJssel.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 517573

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 november 2000
Kadaster deel/nr	82992/147

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Gouda	Gouda	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Gouda	Houtmanpl. noord.Veerstal

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Gouda	C			4248

Omschrijving**

Inleiding

PARK van het type stadspark, genaamd 'Houtmansplantsoen', is vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw in Landschapsstijl aangelegd, als onderdeel van een, slechts ten dele uitgevoerde smalle, stadswandeling op de voormalige stadswallen langs de singels. De aanleg werd mogelijk, nadat in 1829 de stadsmuren voor afbraak waren verkocht. Het park strekte zich vanaf het voormalige bastion De Punt in een smalle strook uit in noordelijke richting tot de Lange Tiendweg. In 1855 werd een kleine strook grond afgestaan in verband met de bouw van een boezemgemaal voor het Hoogheemraadschap van Rijnland (ca. 1938 buiten werking; gesloopt) in de Fluwelen Singel. Een uitbreiding van het park aan de zuidzijde vond plaats, toen burgemeester mr. A.A. van Bergen IJzendoorn na zijn overlijden in 1895 zijn woonhuis met tuin aan het Houtmansplantsoen aan de gemeente legateerde. De ontwerper van de eerste aanleg van het park is niet bekend. De laat-19de-eeuwse inrichting van het park, met ondermeer een muziektent en enkele gedenktekens, heeft vermoedelijk onder leiding van de stadsarchitect L. Burgersdijk plaatsgevonden. Een wijziging van na die tijd is ondermeer het asfalteren van de in oorsprong onverharde paden.

Omschrijving

Het in fasen tot stand gekomen park in landschapsstijl kenmerkt zich door het vloeiende en padenpatroon met slingerende en gebogen vormen, waardoor gras- en groenstroken zijn ontstaan met diverse vormen. Er zijn verschillende ingangen tot het park, te weten aan de Nieuwe Veerstal, bij brug van het voormalige gemaal Rijnland, bij de Doelenstraat bij de Vijverstraat in het verlengde van de Spieringstraat en de Tuinstraat en bij de Lange Tiendeweg in het verlengde van de Houtmansgracht. Over de gracht bij de Vijverstraat ligt een vlak brug met een vernieuwd houten brugdek en gietijzeren balustrade. Doordat het park aan de zuidzijde tegen het dijkwalud van de Nieuwe Veerstal is aangelegd, gaat dit deel van het park (nabij de molen) glooiend omhoog. Belangrijk aan de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

oostzijde zijn de doorkijkjes naar het aangrenzende water. Deze staat in contrast met het meer besloten karakter van het park dat door de vrijwel aaneengesloten bebouwing aan de zuid- en westzijde is ontstaan.

De oorspronkelijke, monumentale beplanting bestaat uit een variatie aan loofbomen met een verschillend karakter in kleur en structuur, zoals Treurwilgen, Platanen, Beukenbomen (*Fagus*; rode en groene), deels een hangend variëteit en Watercypresen (*Metasequoia glyptostroboides*). De bomen zijn solitair, maar deels ook in groepen geplant.

Waardering

Het park is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een typisch 19de eeuw stadspark dat zich langs de singels ter plaatse van de voormalige stadswallen heeft ontwikkeld.

Het park is van algemeen belang vanwege de tuinhistorische waarde door de herkenbare aanleg in Landschapstijl met bijbehorende karakterstieke beplanting, die typisch is voor de 19de eeuw.

Het oorspronkelijke karakter van het park is in hoofdvorm goed bewaard gebleven. Er bevinden zich diverse monumentale bomen, die stammen uit de 19de eeuw.

Het park is van belang als drager van het straatmeubilair. Hierbij is sprake van van ensemblewaarde door de ruimtelijke relatie van de diverse bouwkundige onderdelen met het park, die specifiek passen bij de inrichting van het park.

De park is stedenbouwkundig van belang door de beeldbepalende en kenmerkende situering langs de singel, aan de zuidzijde van de stad, die grenst aan de Hollandsche IJssel.

Het park is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als een representatief voorbeeld van boombescherming uit omstreeks de eeuwwisseling in Electische trant, die tevens herkenbaar is als een 'Wilhelmina'-gedenkteken.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Park

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 517574

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 november 2000
Kadaster deel/nr	82992/146

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Gouda	Gouda	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Gouda	Houtmanpl. oostzijde park

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Gouda	C			4248

Omschrijving**

Inleiding

GEDENKTEKEN met FONTEIN uit 1895 is gebouwd ter herinnering aan de Goudse burgemeester mr. A.A. van Bergen IJzendoorn gebouwd in een aan het Eclectisme verwant bouwstijl, waarbij de ruw behakte blokken het geheel een rustiek karakter geven. De fontein functioneert anno 1997 niet (meer).

Het gedenkteken ligt aan de voet van een schuine helling, nabij stellingmolen 't Slot.

Omschrijving

Het gedenkteken is opgetrokken op een rechthoekig grondvlak uit rode granieten ruw behakte blokken, met een waterbassin dat bestaat uit twee niveau's.

Het wordt aan de achterzijde afgesloten door een hoge wand met, steile, inzwenkende zijanten en een gekanteelde bekroning. De beide zijanten hebben een lagere borstwering met ezelsrug, die geflankeerd door robuuste pinakels, trapsgewijs verspringt. De top van de pinakels hebben de vorm van haaks op elkaar geplaatste ezelsruggen. Het met leisteen bekleedde, bassin heeft aan de voorzijde een relatief lage borstwering met daarboven een getordeerde ijzeren stang.

In de middenas tegen de achterwand is een halfcirkelvormig spaarbekken geplaatst met enkele kleine ronde openingen, waaruit het water in het grote bassin kan lopen. De koperen waterspuwer erboven is niet meer aanwezig. Erboven staat op het half rond gesloten gepolijst spaarveld van porfier met in goudkleurige letters de volgende tekst: 'DANKBARE/ HULDE/AAN ONZEN/BURGEMEESTER/Mr/A.A. VAN BERGEN/IJZENDOORN/OVERLEDEN/16 JANUARI 1895'. De achterzijde is het ruw behakte

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

spaarveld onbewerkt.

Waardering

Het gedenkteken met fontein is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een gedenkteken in een het Eclectisme verwant bouwstijl, waarbij de ruw behakte blokken het geheel een rustiek karakter geven.

De bouwkundige onderdelen zijn vrij gaaf in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het gedenkteken met fontein is van stedenbouwkundig belang vanwege de ruimtelijke en functionele relatie met het park.

Het gedenkteken is van belang vanwege de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Tuin, park en plantsoen

Functie

Gedenkteken(D6)

Fontein (L)

Monumentnummer*: 517575

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 november 2000
Kadaster deel/nr	82992/139

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Gouda	Gouda	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Gouda	Houtmanpl./Vijverstraat

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Gouda	C			4248

*Omschrijving***

Inleiding

MUZIEKTENT in een vormgeving die aansluit bij de traditie van de Neo-Hollandse-Renaissance, stamt uit het eind van de 19de eeuw en is gesitueerd in het zuidelijke, brede gedeelte van het park, nabij de Vijverstraat.

Blijkens een gedenksteen op één van de hardstenen neuten heeft in 1984 een restauratie plaatsgevonden, waarbij ondermeer het basement is vernieuwd.

Omschrijving

Geheel open muziektent bestaat uit een achthoekig basement van grauwe steen met op de hoeken gietijzeren kolommen, waarop een tentvormige overkapping met breed overstek rust.

Aan de westzijde geeft een vernieuwde hardhouten open trap toegang tot het podium. De hoeken zijn versterkt met hardstenen neuten. De hierop geplaaaste gietijzeren kolommen zijn decoratief uitgevoerd met Neo-Hollandse-Renaissance-ornamentiek, zoals guirlandes en compositiekapitelen. Het eenvoudige ijzeren spijlen hekwerk tussen de kolommen is niet het oorspronkelijke. De ijzeren liggers op de kolommen hebben een decoratieve gietijzeren versiering met bandwerk. Het houten dak is gedekt met een zinken roevendak. Op de hoeken eindigen deze in een zinken waterspuwer in de vorm van een eenvoudige gargouille. De zinken dakbekroning is uitgevoerd als een piek met bolornamenten.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De muziektent is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een typisch laat-19de-eeuwse muziektent in de voor die tijd gangbare Neo-Hollandse-Renaissanceornamentiek en de materiaaltoepassing van gietijzer.

De bouwkundige onderdelen zijn zowel constructief, als wat materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf, in het bijzonder de gietijzeren onderdelen.

De muziektent is van stedenbouwkundig belang vanwege de ruimtelijke en functionele relatie met het park.

De muziektent is van belang vanwege de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Welzijn, kunst en cultuur

Functie

Muziektent

Monumentnummer*: 517576

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 november 2000
Kadaster deel/nr	82992/137

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Gouda	Gouda	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Gouda	Houtmanplants. oostzijde

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Gouda	C			4248

Omschrijving**

Inleiding

GEDENKTEKEN, in een aan het Eclectisme verwante bouwstijl, is op 1 juli 1880 onthuld ter herinnering aan uit Gouda afkomstige Cornelis en Frederik de Houtman, twee vooraanstaande Nederlandse zeevaarders. Cornelis (Gouda, ca. 1565- voor Atjeh 11-9-1599) leidde in 1595 de 'Eerste Schipvaart' van Nederland naar Oost-Indië, samen met zijn broer Frederik (Gouda 1571-Alkmaar 21-10-1627). Tijdens de tweede reis werd Cornelis vermoord en Frederik gevangen genomen door de sultan van Atjeh. Na zijn vrijlating was hij ondermeer eerste gouverneur van Amboina (1605-1611), Raad van Indië (1619) en gouverneur van de Molukken (1621-1623). Frederik kreeg tevens bekend door zijn studies en publicaties over de Maleische taal en sterrenkunde, waarbij hij een aantal nieuwe sterrenbeelden formeerde.

Het gedenkteken ligt aan de oostzijde van het park, op een kruising van wandelpaden, nabij het wandelpad in de richting van een vaste brug over de Fluwelen brug (ter plaatste van het voormalige Rijnlands gemaal).

Omschrijving

Hardstenen gedenkzuil op vierkant grondvlak, waarvan de uitkragende sokkel is geplaatst op een basis van twee traptreden. De schacht heeft een horizontale tweedeling. In de onderste bevindt zich aan elke zijde een ondiep rond spaarveld, waaruit een koperen scheepsboeg steekt met in basreliëf de namen: 'Amstelredam, Hollandia, Mauritius en Duyfken'.

In de bovenste geleding is aan de noordzijde met vergulde letter de tekst aangebracht: 'Gebr. Cornelis en Frederik de Houtman, inboorlingen en burgers van Gouda, als grondleggers van het verbond van Nederland met Insulinde/het dankbare nageslacht'. Aan

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

respectievelijk de oost-, zuid- en westzijde staat in een ondiep rond spaarveld: '1596', wapenschild van Gouda en '1880' De zandstenen bekroning van de zuil bestaat uit een allegorische voorstelling op het ontdekken van de wereld, hetgeen blijkt uit elementen als kaarten, wereldbol en verrekijker.

De bestrating rondom de gedenkzuil wordt op de vier hoeken begrensd door vier lage, ronde pijlers met afgeronde toppen, die met elkaar verbonden worden door smeedijzeren kettingen.

Waardering

Het gedenkteken is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van een gedenkteken in een aan het Eclectisme verwante bouwstijl, ter herinnering aan twee belangrijke historische personen uit de vaderlandse geschiedenis.

Het gedenkteken in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het gedenkteken is van stedenbouwkundig belang vanwege de ruimtelijke en functionele relatie met het park.

Het gedenkteken is van belang vanwege de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Functie

Gedenkteken(D6)

Monumentnummer*: 517577

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	28 november 2000
Kadaster deel/nr	82992/142

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Gouda	Gouda	Zuid-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Gouda	Houtmanpl. westz. park

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Gouda	C			4248

Omschrijving**

Inleiding

Een GEDENKTEKEN uit omstreeks 1898, in de vorm van een boombescherming in een Eclectische aan de Hollandse Neo-Renaissance bouwtrant verwante stijl, is geplaatst rondom in een dat jaar geplante lindeboom. De boom, welke ook 'Wilhelmina'- of gedenkboom wordt genoemd, is geplant ter ere van de troonsbestijging van koningin Wilhelmina in 1898.

Het gedenkteken staat aan de westzijde van het park, nabij een wandelpad in de richting van een brug naar de Spieringstraat. Rondom de boombescherming bevindt zich een achtzijdige klinkerbestrating.

Omschrijving

Achtzijdig gesloten hekwerk van giet- en smeedijzer bestaat op de hoeken uit gietijzeren, met pijnappelmotief bekroonde pijlers en daartussen uit van pijlpunten voorziene spijlen. Het hekwerk is tussen de spijlen verlevendigd met decoratief gebogen en gekrulde ornamenten. Aan twee zijden bevinden zich eenvoudig rechthoekige cartouches, waarin uitgezaagd de datum: '1898' en 6 Sept.'

Waardering

Het gedenkteken is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als een representatief voorbeeld van boombescherming uit omstreeks de eeuwwisseling in Eclectische trant, die tevens herkenbaar is als een 'Wilhelmina'-gedenkteken.

Het gedenkteken is vrij gaaf in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

Het gedenkteken is van stedenbouwkundig belang vanwege de ruimtelijke en functionele relatie met het park.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het gedenkteken is van belang vanwege de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Functie

Gedenkteken(D6)